

Tiiu Kuurme, kasvatusteadlane (Sirp)

Vastutuse mõiste on kasvatuses olnud keskne, kuid kui see laguneb, saamegi selle, mille oleme saanud: populismi, lühinägelikkuse, ahnuse, korrupsiooni, moraallituse.

NOORTE vaimsed probleemid ei tulene nende nõrkusest ja nutimaailmast, vaid vanemate vähesest toest ja spetsialistide nappusest

Noored vajavad tuge, mitte „meie ajast“ targutamist

Siiri Antsmäe

Grant Thornton Baltico
siseauditi valdkonna juht

Noorte depressioon ei ole naljateema, mida rumalalt kommenteerida. Paraku kerkib ikka ja jälle esile valearusaam, et Eesti noored on nõrgad ja nutimaailm on kõiges süüdi. Eesti Päevalehe tõstatatud teema („Mu hing, kuhu sa kadusid? Kasvamas on kurvameelsete noorte põlvkond“, 31.1) põhines Grant Thorntonit tehtud uuringul. Ligi kaks aastat käisime perede ja lastega intervjuusid tegemas, käisime koolides, kes tegelevad abi vajavate lastega, ja mõõtsime, kas lastele välisabist eraldatud rahast pakutud lisateenused midagi muutsid. Avanev pilt muutis meie ettekujutust maailmast.

Kujutage ette väikest tüdrukut, kes räägib, et ta ei julge kodus olla, sest isa peksab nii teda kui ka ema. Tüdrukul on kaasas kaisuloom, kes on tema sõber. Rohkem tal enda sõnul sõpru ei ole.

Või poiss, kelle ema vajab psüühilist, sotsiaalset ja materiaalset abi. Poiss elab emaga kahekesi ühes ühiselamu tüüpi toas. Emaga kahepeale on neil üks voodi jagada.

Natuke vanem tüdruk, kes selleks et oma väiksemaid õdesid jöhkralt vägivaldseva isa eest kaitsa, teeb alati, kui isa väikese õe kallal jõudu kasutab, kiiresti midagi tähelepanu endale tõmbamiseks, et isa väiksema õe rahule jätkaks ja ennast tema peal välja elaks.

Puberteedieas tüdruku ema, kes ütles, et selles ei ole midagi imelikku, kui tütre-ga samas magamistoas osutab tema vanem õde öösiti „teenuseid“.

Võiksin jätkata... Ilmselt on neid, kes arvavad, et need lood on välja mõeldud. Kahjuks ei ole. Need lood on rikastest ja vaestest peredest, nii maalt kui ka linnast.

Eesti Päevalehe artikli kommentaaridest jäi kõlama sage arvamus, et tänapäeva noored on nõrgad. „Meie ajal“ saime me kõik hakkama ja tänapäeval on noored lihtsalt laisad. Soovitan kõigil võtta kätte gümnaasiumi bioloogia või matemaatika õpiku. Kui loete läbi kaks-kolm lehekülge, saate tekstist päriselt aru, oskate loetud materjali põhjal lahendada ka töövihi ülesanded ja teha väikese asjakohase uurimistö, siis väärte geeniusle tiitlit. „Meie ajal“ ei õpitud geenitehnoloogiat ega tehtud 11. klassis uurimistö. Tänapäeval on see õppekava elementaarne osa.

PISA testi tulemuste ühe osana toodi esile ka õpilaste õppekoormust: Eestis ulatub õpilaste kooliväline õppimisaeg 17,4 tunnini nädalas, millele lisandub koolis õppimise aeg. 8. klassi õpilane kulutab nädalas õppimisele keskmiselt 43 tundi

ehk rohkem, kui töölepinguseaduse järgi on täiskasvanul lubatud tööd teha. See on tavalise Eesti kooli õppekava. Kui kaua peab noore psüühika ja keha vastu 12–16-tunnistele tööpäevadele?

Teiseks arvatakse, et kõigis hädades on süüdi nutimaailm. Jah, noored kasutavad infotehnoloogilisi vahendeid palju. Hiljuti nägin uudist, et algatati tore projekt, kus noored õpetavad oma vanavanematele nutiseadmete kasutamist. Kas siis nüüd langeb ka vanem põlvkond depressiooni? Ilmselt mitte, sest ainult telefoniaparatuur või arvuti seda teha ei saa.

Aga kui puudub kontroll selle üle, mida veebis tehakse, või lapsevanem ei suuna ega selgita, kuidas tõlgendada veebis olevat infomüra, mõjutab see tõesti. Kuna õppekavad celdavad juba 5.–6. klassis andmete otsimist just internetist, siis paraku ei saaks laps koduseid ülesandeid täita, kui ta arvutit või nutitelefoni ei kasutaks. Küsimus on pigem, kuidas eristada õppetööks ja vaba aja veetmiseks veebis kulutatavat aega.

Nii nutimaailma kui ka õppekoormuse puhul on meeletu roll vanemal. Aga me oleme töö. Mina ka. Ma tean, et ma peaksin rohkem aega lastega veetma. 13,2% PISA testis osalenud Eesti lapsi nentis, et vanemad ei toeta neid, kui koolis on raske.

See on lapsevanema roll – võtta lapse jaoks aega. Aga tihti me tegelikult ei oska oma last aidata, sest me pole psühholoogid ega psühhiaatrid. Siseministerium ja tervise arengu instituut on loonud lapsevanematele abiks veebilehte www.tarkvanem.ee, mis annab praktilist nõu, kuidas rasketes olukordades lapsevanemana käituda. Sotsiaalministerium on loonud noorte vaimse tervise probleemide leevendamiseks veebilehed www.peaasi.ee ja www.enesetunne.ee, mis on samuti vanemale abiks. Kui paljud lapsevanemad on neid veebilehti kasutanud?

Lastepsühhiaatrid on haruldased

evib ka hinnang, et antidepressantide asemel tuleb lastele kutsuda vana vanemad. Kes teab vanaema, kellel on usalduslik suhe oma 15–16-aastase lapselapsega ning kes ei tööta ja kellel on võimalik täielikult lapsele pühenduda? Selline juhtum kuulub ilmselgelt punasesse raamatusse.

Spetsialiste, kes oskavad depressioonis olevat last õigesti aidata, on vähe. Koolitustellimust tugispetsialistidele ei ole riik seadnud, kuid samal ajal suurendab riiklik sotsiaal- ja haridussüsteem rehabilitatsiooni ja haridusliku erivajaduse hindamissüsteemi kaudu spetsialistide nõudlust veelgi, sest haridus- ja teadusministeriumi ning sotsiaalministeriumi vahel pole aja jooksul sündinud mõistlikku kokkulepet tsentraalsete teenuste osutamiseks. Lastepsühhiaatrid on haruldased.

Hea spetsialisti juurde ei ole lihtne oma last saada. Kui noorel inimesel ei ole eestkõnelejat, olgu see siis vanem, kool või

kohaliku omavalitsuse lastekaitsetöötaja, siis ta sinna ei saagi. Kui lapse probleemid on sügavamad, algab võitlus kvaliteetse teenuse eest ja seda võitlust peab pidama lapsevanem.

Praegu takistab sotsiaalsüsteemi rahu-puudus võimaldamast ka neile, kel rehabilitatsiooniplaan olemas, teenuseid riiklikult määratud summas. Norra rahastusega korraldatud juhtprojekti mõte oli proovida, millised rehabilitatsiooniteenused lisateenused aitaksid lapsi kõige paremini.

Selle projekti raames sai abi alla 70 lapse, enamikul neist läks enese-kontroll paremaks, õpitulemused paranesisid ja vägivaldsed mõtted (sh enesehävituslik käitumine) taandusid.

Analüüsi tulemusel jõudsimme ka rahasummani, mida oleks vaja ühe lapse jaoks, et riiklikult sellist teenust osutada. Kuid juhtprojekti käigus saadud hea praktika kipub kahjuks lausahtlisse vajuma. Kahjuks ei ole praegu veel otsust, et riik seda teenust osutama hakkab.

On tõestatud, et väiksemad klassid ja õpilaste individuaalsem kohtlemine leevendab lapse pingeseisundit ja paran-

dab õpitulemusi. Kohtusime Tartu Herbert Masingu kooli õpilaste vanematega, kes on vahetanud elukohta, et laps saaks just sellesse kooli. Sest seal koolis osatakse, pühendatakse ja seal saab abi. Kõik, kes ütlevad, et KOV-d ei suuda osutada teenuseid, mida ministerium ette näeb – Masingu kool on KOV kool, mitte riiklik.

KOV kooli võimekus algab omavalitsuse juhtidest. Kuidas panna neid mõistma, et väikeklasside või üks ühele õppe pakumine ei ole lihtsalt eelarvekulu. Mõistan haridus- ja teadusministeriumi kaasava hariduse poliitika mõtet, kuid ma ei näe meetmeid, vahendeid ega oskusi selle rakendamiseks KOV tasandil. Õpetaja seda üksi teha ei saa.

Käisime ka Maarjamaal ehk nn Kaagvere koolis. Ka seal ei ole asjad enam ammu nii, nagu me arvame. Seal on pühendunud õpetajad, tugipersonal ja juht, kes tasahaaval lapsed kõige hullemast staadiumist välja toovad. Jah, kõigi lastega see ei õnnestu. Aga paljudega läheb kõik hästi. Selliseid koole on Eestis veel, aga vähe.

Lastekaitseaduse § 27 ütleb, et kõigil, kellel on teavet abi vajava lapse kohta, on kohustus lapsest viivitamata teatada kohaliku omavalitsuse üksusele või lastetelefonil 116 111. Alati saab helistada ka politseisse, kes abi vajava lapse juhtumit korraldab ka lastekaitsetöötaja. Teavitamine on meie kõigi kohus. Olgu see sinu enda või naabri laps, sinu lapse klassikaaslane või kaupluses kohatud ilmselgelt alatoidetud vähivõoras laps. See on minu ja sinu kohus. ●

KOLM MÕTET

On tõestatud, et õpilaste individuaalsem kohtlemine leevendab lapse pingeseisundit ja parandab õpitulemusi.

Nii nutimaailmas käimise kui ka õppekoormuse puhul on suur roll vanemal. Ta peab suunama ja toetama.

Mõistan ministeriumi kaasava hariduse poliitika mõtet, kuid ei näe vahendeid ega oskusi selle rakendamiseks.